

Govor predsednika Manuela Juga na občnem zboru ZSO (19. 11. 2022)

Spoštovani častni gostje, spoštovane delegatke, spoštovani delegati! Dragi vsi!

Pred skoraj štirimi leti smo se na občnem zboru zbrali prav v tej dvorani, kjer ste me, kar mi je bilo v veliko čast, prvič izvolili za predsednika Zveze slovenskih organizacij. Iskreno povedano – pred štirimi leti nisem dobro vedel, kaj me res čaka. Prav zato sem bil tem bolj vesel vašega zaupanja in zanj tudi hvaležen. Iskreno bi se rad zahvalil svojemu predhodniku Marjanu Sturmu za vso pomoč in nasvete, predvsem na začetku, ko sem prevzel predsedniško funkcijo!

Zadnja leta so bila na vseh področjih polna izzivov – tako v narodni skupnosti, državi, Evropi kot tudi po vsem svetu. V prvem delu svojega govora bom spregovoril predvsem o napredku in dogajanju v narodni skupnosti v preteklih štirih letih. Največji izziv za nas vse, predvsem pa za društva, je bila pandemija covid-19, ki je ponekod več mesecev onemogočala društveno delovanje in druženje. Tem spremenjenim okoliščinam smo se vsi morali prilagoditi tako v zasebnem kot tudi poklicnem življenju. Trenutno je to obdobje za nami, seveda pa nam nič ne zagotavlja, da se ponovno ne vrne.

Vsebinsko se je za slovensko narodno skupnost na Koroškem marsikaj spremenilo in tudi izboljšalo, a obenem na bistvenem odseku manjšinskega življenja poslabšalo, namreč na področju uporabljanja slovenščine. Glavni napredek vidim v podvojitvi finančnih sredstev, ki jih avtohtonim narodnim skupnostim od leta 2021 zagotavlja Urad zveznega kanclerja. V sosvetu smo zaradi nesprejemljive situacije že nekaj let na številnih sejah zahtevali povišanje finančnih sredstev. Kljub splošnim podražitvam se finančna podpora društvom več kot 25 let ni povečala. Dodatna finančna sredstva so omogočila nujno potrebne investicije, predvsem v infrastrukturo. Bistveni del dodatnega denarja smo lahko vložili v sanacijo kulturnih domov, ki so središče vaškega in občinskega kulturnega življenja. Tudi t. i. plebiscitni dar je omogočil kar nekaj inovativnih projektov, ki krepijo položaj narodne skupnosti.

Novi fond za financiranje tiskanih medijev narodnih skupnosti je omogočil rešitev finančnih težav tednika *Novice*, ki se je več kot desetletje soočal s hudimi finančnimi težavami. Brez podpor Republike Slovenije bi tednika gotovo ne bilo več. *Novice* so

začele brez težav izhajati šele leta 2021, ko je ustrezen finančni delež začela prispevati tudi Republika Avstrija. Na tem mestu se zahvaljujem tako tistim, ki so *Novice* vodili v težkih časih, kot tudi tistim, ki so speljali nujno potrebno prestrukturiranje in jim s tem postavili trdne temelje. Tudi na digitalnem področju ter na področju socialnih omrežij so *Novice* izjemno napredovale. Oboje jim omogoča, da dosežejo večji delež narodne skupnosti, predvsem med mlajšo generacijo. To je potrdila tudi najnovejša študija dunajskega raziskovalnega inštituta OGM. Po njihovi ugotovitvi so *Novice* med slovenskimi mediji na Koroškem najpopularnejše, in to pri vseh starostnih skupinah.

Omenjena študija, ki je raziskovala položaj, uporabo jezika ter perspektive slovenske narodne skupnosti na Koroškem, je razkrila še veliko več. Kot glavno težavo je poudarila nazadovanje znanja slovenskega jezika po vaseh, do česar prihaja predvsem zaradi odseljavanja mladih v večja mesta – Celovec, Gradec in Dunaj. Čeprav to ni nov pojav, nas kljub temu postavlja pred velike izzive. Prav zato je pomembno, da tudi na Dunaju in v Gradcu poskrbimo za najboljše možno izobraževanje in vzgojo naših ljudi, tako da bodo tudi tamkajšnji otroci imeli možnost učenja slovenskega jezika. Več o tem pa bom spregovoril v drugemu delu govora, kjer se bom ukvarjal s prihodnjimi izzivi in cilji.

Prav tako je vredno omembe, da smo v štirih občinah dobili nekaj dodatnih dvojezičnih napisov. Čeprav so ti v nekaterih občinah kar nekaj let razburjali duhove, se je treba krajevnim skupnostim, nekaterim posameznikom in tudi pristojnim organom zahvaliti za ves vložen trud in pozitiven izid. Ob tem pa izražam tudi željo, da bi tem dvojezičnim napisom sledilo še nekaj dodatnih v drugih občinah. ZSO ob tem zagotavlja podporo vsem krajevnim iniciativam, ki se zavzemajo za dodatne dvojezične krajevne napise.

V preteklo mandatno obdobje Zveze slovenskih organizacij je padla tudi 100-letnica koroškega plebiscita. Hvaležen in vesel sem, da se je Dežela Koroška z deželnim glavarjem Kaiserjem te obletnice lotila dostojno in ta dogodek povezovalno obeležila. Mobilna razstava, ki je potovala po celi Koroški, je po mojem mnenju objektivno predstavila zgodovino Koroške, pri tem pa ni izpustila tragičnih dogodkov, ki so doleteli slovensko narodno skupnost. Osrednja proslava je bila z mojega vidika zelo pozitivna, k čemur je prispevala predvsem udeležba obeh predsednikov držav, Alexandra Van der Bellna in Boruta Pahorja. V veliko čast si štejem, da sem na tej proslavi lahko spregovoril v imenu slovenske narodne skupnosti; na tovrstni proslavi je prvič v zgodovini spregovoril predstavnik Zveze slovenskih organizacij. Žal sem bil zaradi tega

deležen hudih napadov slovenske narodne skupnosti, soočati sem se moral z grožnjami in s pritiski, naj kot govornik odstopim. Danes sem vesel svoje odločitve in vse bolj sem prepričan, da je bilo prav, da sem na proslavi spregovoril. Vse name naslovljene grožnje in pritiske, ki so bili najbolj grenka izkušnja mojega mandata, pa razumem kot izraz ljubosumja.

Tudi v sami Zvezi slovenskih organizacij se je marsikaj dogajalo in tudi spremenilo. Zame je, kar sem poudaril tudi na zadnjem občnem zboru leta 2019, najpomembnejše dobro medgeneracijsko sodelovanje; tako kontinuiteta in izkušnost kot tudi razvoj in spremembe. Naj se na tem mestu dolgoletni uslužbenki Urški Brumnik po njeni upokojitvi še enkrat iskreno zahvalim za vse opravljeno delo in tudi za to, ki ga še vedno opravlja. Zelo sem vesel tudi nove uslužbenke Alje Bukovec, ki se je v naše delovanje hitro in izvrstno vživela in jo kot asistentko zelo cenim. Alja, res sem vsak dan hvaležen, da te imamo. Brez tebe in Andreje bi bilo vse težje, hvala vama!

Veseli me tudi, da je ZSO finančno stabilna. Smo brez dolga, kar nam omogoča, da včlanjene organizacije in preostala društva, ki zaprosijo za podporo pri projektih, prireditvah in iniciativah, lahko podpremo tudi z lastnimi prihodki. Ponosen sem na ustanovitev informacijskega lista »forum ZSO«, ki izhaja tri- do štirikrat letno. V tem glasilu ZSO ne objavljamo le aktualnih družbeno- in narodnopolitično člankov, v njem predstavljamo tudi delovanje naših včlanjenih organizacij. Tudi prenovljeno spletno stran sproti dopolnjujemo. Načeloma pa ZSO aktivno deluje v pristojnih gremijih in je vanje včlanjena – v sosvetu pri Uradu zveznega kanclerja, v forumu za dialog Dežele Koroške, v Svetu Vlade Republike Slovenije ter v Komisiji DZ za Slovence v zamejstvu. V njih podajamo vsebinske predloge in zahteve, ki lahko privedejo do bistvenega napredka za nas in narodno skupnost. Ob tem pa ostajamo zvesti naši liniji in svoja prizadevanja zastopamo na vseh ravneh.

Del delovanja zadnjih let je bil tudi dialog s Koroškim Heimatdienstom. Nanj so bili mediji zelo pozorni in so o njem veliko poročali – po mojem vtisu več kot o naših vsebinskih predlogih, ki so bili večinoma usklajeni z NSKS in s SKS. V zadnjih tednih in mesecih sem se veliko pogovarjal s pripadniki slovenske narodne skupnosti, z našimi odborniki in odbornicami, z ljudmi, ki so nam blizu, z ljudmi, ki nam niso naklonjeni, in tudi z ljudmi, ki so se od Zveze slovenskih organizacij oddaljili oz. ki se v ZSO zaradi konsensa s Heimatdienstom niso več počutili doma. Povsem samokritično izjavljam, da se zavedam, da je imel v delovanju ZSO dialog s KHD

preveliko težo. To je pri ljudeh zunaj organizacije privedlo do vtisa, da sta ti dve organizaciji, ZSO in KHD, nekaki zaveznici in da se v ZSO vse preveč vrti okoli Heimatdiensta. Prav to je bil razlog, da se je nekaj ljudi oddaljilo od ZSO, del pa je to linijo tudi podprl. Ob vsem tem sem spoznal, da ne smemo vzbujati vtisa kot da gre pri tem za neko zavezništvo s KHD-jem in podobnimi organizacijami. Čeprav nikoli ni bilo mišljeno tako, je povzročilo kar nekaj nesporazumov.

Torej: Ugotavljam, da prav sodelovanje v konsenzni skupini oz. s KHD-jem nima zadostne podpore v pomembnem delu manjšine in sploh naše baze. Poleg tega to udejstvovanje ni dvigalo večjega ugleda naše organizacije v antifašistično usmerjeni večinski civilni družbi. V tednih pred današnjim občnim zborom sem se razgovarjal z mnogimi kritiki iskanja konsensa z zastopniki heimatdiensta. Med drugim so mi povedali svoje mnenje, da je sedanji predsednik KHD pač eksponent skrajne evropske desnice in da svoje manjšinske usode ne smemo vezati za usodo te politične struje, in da se naj z njim privatno pogovarja kdorkoli hoče, vendar ne v imenu Zveze slovenskih organizacij. Še več: da je tako dogovarjanje s KHD-jem element razdiranja enotnosti znotraj ZSO. Brez ozira na to, ali se osebno strinjam z vsemi argumenti kritikov ali ne, se hočem od danes naprej prizadevati za ustvarjanje boljšega konsensa znotraj Zveze slovenskih organizacij na osnovi manjšinsko-zaščitnih ustavnih določil in na osnovi jasno zastavljenih ciljev ZSO, ki da so se po njihovem mnenju v zadnji periodi razblinili oz. zreducirali na finančne zahteve, ki so sicer bistvene, vendar niso edine bistvene. Zato podpiram tozadevni predlog, ki se je izcimil iz razgovorov pred občnim zborom, in ki obsega dve točki:

- 1.) Upravni odbor naj uredi reformno skupino s ciljem, da vsestransko evaluiramo status quo, torej odnos avstrijske zvezne in koroške deželne vlade do programskih zahtev slovenske narodne skupnosti od memoranduma osrednjih organizacij iz leta 1955 preko Avstrijske državne pogodbe, zakona o manjšinskih šolah, tako imenovanega ortstafelkompromisa vse tja do novele zakona o narodnih skupnosti, o kateri še ni nič videti. Cilj reformne skupine naj bo, da iz evaluacije formulira sodobnim izzivom ustrezajoče cilje Zveze slovenskih organizacij. To naj bo osnutek za razpravo a.) v vseh v ZSO včlanjenih organizacij in b.) v vseh zainteresiranih krogih obeh narodnosti. Na koncu teh razprav bomo njene rezultate ocenili na posebnem programskem zboru ZSO. To je prva točka, druga pa je sledeča:

2.) Do sklepanja na programskem zboru ZSO velja moratorij sodelovanja zastopnikov ZSO v tako imenovani koroški konsensni skupini.

Vse to pa naj poteka v doglednem času, ta proces oz. programski zbor ZSO naj bi bil izveden do poletja 2023. Upam, da se občni zbor strinja s temi predlogi.

Potrudili se bomo za čim večje zaupanje v transparentni in kritični dialog z vsemi dejavniki na Koroškem in za sodelovanje s tistimi, ki se zavzemajo za izpolnitev manjšinskih pravic na osnovi sedmega člena ADP in njegovega antifašističnega izročila. Lahko pa smo veseli, da se je izboljšal odnos ljudi in javnosti do slovenske narodne skupnosti. Kljub vsemu pa moramo ostati pozorni in se zavedati, da se konflikt lahko kadarkoli znova razplamti.

Kljub temu mislim, da moramo delovanje naše organizacije bolj prilagoditi prihodnjim izzivom. S tem začnjam drugi del svojega govora – o sedanosti in prihodnjih perspektivah ter prihodnjem delovanju. Prepričan sem, da moramo v sami ZSO izboljšati usklajenost in komunikacijo. Pred občnim zborom smo se na dveh sestankih srečali z vsemi odborniki in s predstavniki včlanjenih organizacij. V živahnih diskusijah smo brez dlake na jeziku naslovili vse nekoč in sedaj pereče teme. Videl sem, kako pomemben in nujen je dialog med nami – znotraj ZSO in z vsemi včlanjenimi organizacijami.

Dialog pa je nujen tudi s preostalima dvema osrednjima organizacijama in s slovensko civilno družbo na Koroškem. Odnosi ZSO z Narodnim svetom in s Skupnostjo koroških Slovencev in Slovenk niso slabi. Z Narodnim svetom delujemo korektno, se pri pomembnih temah usklajujemo in skupaj zastopamo stališča. Odnos s SKS in predsednikom ter županom Bernardom Sadovnikom pa ocenjujem kot prijateljski. Dragi Bernard, iskreno se ti zahvaljujem za sodelovanje in za prijateljstvo med nama in med najinima organizacijama. Krepimo to še naprej! Hvala!

Vsi vemo, da sem imel v preteklosti z Zvezo koroških partizanov določena nesoglasja. Glede tega sva pred časom s predsednikom ZKP, Milanom Wuttejem, začela nujno potrebni pogovor, v katerem sva se bolje spoznala in tudi rešila marsikateri nesporazum. Najin cilj je v prihodnje to zaupanje še utrditi. Enotnost in usklajenost ZSO z včlanjenimi organizacijami sta pomembnejši kot kadarkoli prej. Le tako bomo kot organizacija še uspešnejši. Stebri, na katerih ZSO stoji, so namreč včlanjene

organizacije; pri tem je pomemben prav vsak posamezni steber. Ne želim, da bi se katerikoli od njih oddaljil od ZSO. Za to si bom še naprej prizadeval!

Glede vsebine sem prepričan, da moramo največ energije vložiti v ohranitev in krepitev slovenskega jezika, pri čemer moramo upoštevati obe ravni. Na eni strani institucionalno, šolsko raven, in na drugi društveno, zasebno raven. Jezik se bo ohranil, če ga bomo govorili – tako v šoli, vrtcu, jaslih, društvih in predvsem doma v družini. Še bolj kot do zdaj se je treba zavzemati za najboljše izobraževanje, in to od zgodnje predšolske vzgoje do mature. Veliko dela nas čaka pri urejanju jasličnih oddelkov, za katere povpraševanje presega prosta mesta. Ponudbo bomo morali izboljšati po najboljših močeh. V ljudskih šolah je skoraj polovica učencev na območju veljavnosti Zakona o manjšinskem šolstvu prijavljena k dvojezičnemu pouku, kar je dobro, vendar pa ob kvantiteti ne smemo pozabiti tudi na kakovost pouka; treba ga je čuvati, ohranjati in izboljševati. Boleče je tudi dejstvo, da po ljudski šoli zgubimo velik del učenk in učencev. Le tisti, ki šolanje nadaljujejo na Slovenski gimnaziji v Celovcu, še naprej obiskujejo slovenski oz. dvojezični pouk. V srednjih šolah slovenščino ponujajo le kot izbirni predmet. Vizija, tako moja kot ZSO, je, naj bi bil tudi v srednjih šolah vsaj en razred enega letnika, v katerem bi bila slovenščina in nemščina enakopravna učna jezika. To bi lahko močno izboljšalo znanje slovenskega jezika, saj vemo, da se v štirih letih šolanja ne da enakovredno naučiti obeh jezikov. Na višjih šolah, kjer je model spet drugačen, zaradi velikega števila dijakinj in dijakov, ki na šolanje prihajajo iz Slovenije, je pogovorni jezik slovenski, kar vpliva tudi pozitivno na izboljšanje jezikovnih kompetenc. To vem iz lastnih izkušenj, saj že drugo leto poučujem na Dvojezični zvezni trgovski akademiji v Celovcu.

K že omenjenim vprašanjem je treba dodati, da imamo na nekaterih izobraževalnih ravneh, predvsem v elementarni pedagogiki, precejšnje kadrovske težave. Čim več mladih moramo spodbuditi, da se odločijo za poklic vzgojitelja oz. vzgojiteljice, politika pa naj poskrbi za njihove ustrezne delovne pogoje in tudi dostojno plačilo. Vzgojitelji in vzgojiteljice v naši družbi to zelo pomembno nalogo opravljajo za sedanje in tudi prihodnje generacije.

Kot učitelj matematike in nemščine opažam pomanjkljivosti pri poučevanju zgodovine. Naši dijaki v vseh starostnih skupinah premalo izvedo o zgodovini koroških Slovencev in Slovenk. Vsi poznamo temna poglavja v zgodovini slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Naši mladi v šolah ne izvedo dovolj o izseljevanju koroških Slovencev in

Slovenk, o partizanskemu odporu proti nacionalsocializmu, o dogajanjih v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in o spremenjenem položaju na Koroškem. Za dosego teh ciljev pa se je treba pogovarjati, kar žal ni najbolj samoumevno. Prenoviti bo treba vsebino šolskih učbenikov, ustrezno šolati in obveščati učitelje in učiteljice, ki so odgovorni za posredovanje omenjenih tem in seznanjanje mlajše generacije o naši zgodovini. Tudi tej temi bi lahko v prihodnosti posvetili več pozornosti.

Poleg šolstvu se bo treba posvetiti še številnim drugim temam. Treba bo tudi izboljšati položaj in delovanje krajevnih društev, ki k ohranitvi in obstoju slovenskega jezika in kulture prostovoljno zelo veliko prispevajo. Vsi tudi opažamo njihovo izjemno inovativnost. Med pandemijo, na primer, so se prireditve odvijale po spletu, Slovenska prosvetna zveza je le v nekaj dneh pripravila in na noge postavila »kino v karanteni«, kjer se sproti zbirajo vsi videoposnetki in filmi, kakorkoli povezani s slovensko narodno skupnostjo. Tudi projekt Miša, ki učence ljudske šole spodbuja k branju in bo postal del šolskega vsakdana vseh učenk in učencev, dokazuje inovativnost ljudi v naših organizacijah. Naša skupna odgovornost je, da stalno in sproti lajšamo delovanje društev in jim zagotavljamo zadostna finančna sredstva.

Kar nekaj ljudem v naši narodni skupnosti so osrednje organizacije trn v peti. To so pretežno ljudje, ki povsod širijo govorice, da so osrednje organizacije med seboj skregane, kar pa ni res. V členu 7 Avstrijske državne pogodbe je jasno zapisano, da imamo pravico do svojih organizacij in ne do nekakšnih javnopravnih konstrukcij, ki bi jih nekateri radi izrabili za prevlado v narodni skupnosti. Sam se okoli teh vsebin ne vrtim kot mačka okoli vrele kaše, temveč jasno povem, kaj si mislim. Dokler bom aktiven v narodni skupnosti, javnopravnega zastopstva oz. etnične zbornice ne bo. Tako kot družba smo pluralistični tudi kot narodna skupnost. Prav zato imamo tudi pravico do različnih organizacij, ki zastopajo različne svetovnopolitične nazore. ZSO ima kot naslednica Demokratične fronte delovnega ljudstva in kot zbirna in nadstrankarska narodnopolitična organizacija koroških Slovencev dolgo zgodovino in tradicijo. Zato ZSO nikoli ne bomo razpustili zgolj zato, da bi dobili nekakšen nov zamegljen sistem, ki bo nekaterim zagotavljal funkcije, v resnici pa bi s tem narodno skupnost zožili na peščico ljudi. ZSO je bila, ZSO je in ZSO bo vedno ostala samostojna, aktivna, antifašistična politična organizacija, ki združuje pripadnike manjšine od levice tja do liberalno usmerjenih, od katoličanov do drugih verskih skupnosti ter tistih, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti!

Spoštovane delegatke, spoštovani delegati!

Današnji občni zbor je za našo organizacijo lahko prelomna točka. Lahko je, če to želimo, začetek novega obdobja delovanja ZSO. V ospredje moramo postaviti vsebinsko delo in s tem še bolj aktivno in dosledno zahtevati rešitve in napredek. Dialog, predvsem s pristojnimi organi in strankami ter z deželnimi in državnimi oblastmi in s civilno družbo, naj bo vsestranski. Prav z dialogom lahko trenutni položaj dejansko spreminjamo in še naprej izboljšujemo. Le tako bomo to, kar imamo, v prihodnje lahko predali svojim naslednikom in prihodnjim generacijam. Najpomembneje pa se je zavzemati za ohranjanje in razvoj našega jezika in naše kulture. Vsi vemo, da je to lažje zahtevati kot uresničiti. Ker so manjšinske pravice dinamične, nikoli ne smemo prenehati zahtevati nove ali boljše ureditve in se zavzemati za dodatne pravice. Kdor nič ne zahteva, tudi nič ne dobi – ta stavek so nam pogosto izrekli tako v Ljubljani kot na Dunaju. Zato je tudi zelo važno, da ustrezno in vedno aktualno informiramo politične predstavnike v Avstriji in Sloveniji, tako da so stalno na tekočem in da imajo razumevanje za naše probleme in prizadevanja. Novoizvoljena predsednica RS, Nataša Pirc Musar je ta teden dvignila nekaj prahu, ko je trdila, da so v Avstriji manjšinske pravice »vz gledno urejene«. Prepričan sem, da bomo že kmalu imeli priložnost, da bomo bodočo predsednico lahko o vsem seznanili in da bo sodelovanje potekalo v isti meri dobro, kot je to bilo dano s še aktualnim predsednikom Pahorjem.

Na južnem Koroškem si želimo organizirati regionalne krajevne sestanke, na katerih bi se z ljudmi na podeželju pogovarjali o ciljih svojega delovanja in jih z njimi usklajevali. S tem mislim tudi na izboljšanje sodelovanja s krajevnimi skupnostmi samostojnega političnega gibanja, ki je za narodno skupnost prav tako pomemben dejavnik kot integracijski model.

Skupaj in z združenimi močmi moramo poskrbeti za kar najboljši razvoj Zveze slovenskih organizacij. Dobro ji bo šlo le v primeru, če bo šlo dobro tudi vanjo včlanjenim organizacijam. Svoj ne tako majhen potencial lahko še bolje izkoristimo; v naših organizacijah namreč delujejo številni angažirani in sposobni ljudje. Izkoristimo njihovo izkušnost in kompetenco ter jo povežimo z novimi in inovativnimi idejami. S širšim in z intenzivnejšim dialogom znotraj ZSO in s civilno družbo ustvarimo simbiozo, ki bo omogočila trajni obstoj in z morebitno strukturno reformo tudi razvoj Zveze slovenskih organizacij.

Zagotavljam vam, da se bom z vso močjo in energijo še naprej zavzemal za ZSO in za VSE v njej včlanjene organizacije ter jih skušal po najboljših močeh servisirati, krepiti in podpirati. Za podporo in sodelovanje se zahvaljujem vsem, ki ste mi do zdaj stali ob strani in mi pomagali, za podporo in sodelovanje pa vas prosim tudi v naslednjem mandatnem obdobju.

Upam, da je danes tisti trenutek, ko bomo deloma spremenili, obnovili in povečali medsebojno zaupanje ter okrepili za ZSO značilno pot; predvsem se moramo zavzemati za enotnost in medsebojno usklajenost. Le tako bomo še močnejši tudi navzven. Podajmo se skupaj na to pot! Name in na moje izrečene besede se lahko zanesete. Pokažimo, kaj smo in kaj imamo, ker je tega res veliko. Zavzemajmo se za naše skupne cilje, v mislih pa vedno imejmo obstoj in razvoj slovenskega jezika in kulture.

Najlepša hvala!